

Klinika za reumatske bolesti i rehabilitaciju
Referentni centar MZSS RH za reumatoidni artritis
Klinički bolnički centar Zagreb ♦ Kišpatićeva 12 ♦ 10000 Zagreb

IZ PROŠLOSTI
HRVATSKOGA REUMATOLOŠKOG DRUŠTVA HLZ-a
FROM THE HISTORY
OF THE CROATIAN SOCIETY FOR RHEUMATOLOGY

Goran Ivanišević

Sažetak

U radu su prikazani neki aspekti djelovanja Hrvatskoga reumatološkog društva Hrvatskoga liječničkoga zbora. Društvo je osnovano 1947. godine kao Sekcija za reumatologiju, balneoklimatologiju i fizikalnu medicinu HLZ-a. Godine 1967. od postojeće Sekcije se osnivaju dvije nove: Reumatološka sekcija i Sekcija za fizikalnu

medicinu i rehabilitaciju. Godine 1992. Reumatološka sekcija nastavlja djelovati kao novoosnovano Hrvatsko reumatološko društvo HLZ-a. Otada započinje najaktivnije razoblje djelovanja čiji je rezultat dobivanje organizacije 13. Mediteranskoga reumatološkoga kongresa 2009. godine u Cavtatu.

Ključne riječi

Hrvatsko reumatološko društvo, kongresi, edukacija, specijalnost, dužnosnici

Summary

Some aspects of activity of Croatian Society for Rheumatology of Croatian Medical Association are presented. It is founded in 1947. as Croatian Medical Association Section for Rheumatology, Balneoclimatology, and Physical Medicine. In 1967. the previous Section is divided in the two new ones: Rheumatology Secti-

on and Section for Physical Medicine and Rehabilitation. In 1992. Rheumatology Section is transformed in new Croatian Society for Rheumatology. From that time began the most active time resulted in organization of 13th Mediterranean Congress of Rheumatology in Cavtat in 2009.

Key words

Croatian Society for Rheumatology, congresses, education, speciality, officers

Uvod

Podroban prikaz razvitka hrvatske reumatologije dao je Theodor Dürriegl 2005. godine u knjizi "Reumatologija u Hrvatskoj" (1), čijega ćemo se teksta držati u ovome radu.

Hrvatski liječnički zbor je osnovan u Zagrebu 26. veljače 1874. kao "Sbor liečnikah kraljevine Hrvatske i Slavonije". Godine 1911. osnovane su u Zboru prve stručne sekcije, za kirurgiju i za internu medicinu. Godine 1933. u godišnjem izvješću spominje se da su u Zboru uspješno radile kirurška, internistička, dermatološka i pedijatrijska sekcija. Godine 1936. osnivaju se oftalmološka, socijalnomedicinska i radiološka sekcija te sekcija za povijest medicine, a 1937. ftizeološka i neuropsihijatrijska sekcija. Godine 1939. Zbor ima 10 sekcija, od kojih devet uspješno radi. Iste godine, osnutkom Banovine

Hrvatske, Zbor mijenja ime u Hrvatski liječnički zbor, a sekcije postaju "stručna društva". Nakon Drugoga svjetskog rata, krajem rujna 1945., Zbor na skupštini 30. rujna 1945. mijenja ime u "Zbor liječnika Hrvatske" (2) i u njemu se postupno osnivaju specijalističke sekcije.

Dr. Drago Čop (1898.-1963.), začetnik reumatologije u Hrvatskoj, odlučio je osnovati stručnu sekciju Zbora, koja bi okupljala liječnike koji se bave reumatskim bolestima. U kratkom osvrtu na razvitak reumatologije u Hrvatskoj, Čop spominje da je u Zboru 15. rujna 1936. održana osnivačka skupština Sekcije za radiologiju, elektrolologiju, fizioterapiju i balneologiju, u kojoj je pored njega djelovao i naš kasniji istaknuti balneolog dr. Leo Trauner. Ta je Sekcija od 1947. godine nadalje radila kao Rentgenološko-radiološka sekcija (3).

Dana 30. lipnja 1947. održana je Centralnoj reuma-stanici u Mihanovićevoj ulici 3 u Zagrebu osnivačka skupština Sekcije za reumatologiju, balneoklimatologiju i fizikalnu medicinu Zbora liječnika Hrvatske. Na osnivačkoj skupštini bili su: prof.dr. Josip Breitenfeld - neurolog, prof.dr. Jozo Budak - fizijatar, prim.dr. Drago Čop - neurolog-reumatolog, dr. Herman Jurak - neuropsihijatar koji je radio uz Čopa i od Ministarstva rada FNRJ, rješenjem od 3. rujna 1947., dobio titulu "specijalista iz reumatologije" (4), prof.dr. Danko Riessner - neurokirurg, prof.dr. Dinko Sučić - internist, prim.dr. Luj Thaller - internist, dr. Leo Trauner - bez specijalizacije, općepriznati balneolog i dr. Anka Zdunić-Orešković - fizijatar, koja je dulje vremena radila uz Čopa.

Upravni odbor Sekcije činili su: predsjednik Budak i tajnik Trauner 1947.-1948. Sljedeći su predsjednici bili: D. Čop 1949.-1960., H. Jurak 1961., Oskar Plevko 1962.-1964. i T. Dürriegl 1965. do razdvajanja na Reumatološku i Sekciju za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju 1966. godine. Tajnici su bili: L. Trauner 1947.-1948., Zvonimir Kušević, Čopov suradnik u Centralnoj reuma-stanici, 1949.-1955., Jovan Kalentić, iz iste ustanove, 1956.-1959., T. Dürriegl 1960.-1962., godine 1962. izabran je Zlatko Domljan za drugoga tajnika, Z. Domljan 1963.-1964. i Marijan Vitauš 1965.-1966. Kasnije je upravni odbor proširivan funkcijom dopredsjednika, blagajnika, članovima bez posebnih funkcija te nadzornim odborom. Svi su ti podatci djelomično zabilježeni "izvještajima o radu sekcija" u "Liječničkom vjesniku", dok se od 1954. bilježe i

Godišnji stručni sastanci

Početkom 1963. predložio je dr. Dürriegl da se osim "redovitih mjesečnih sastanaka", koji su se i nadalje redovito održavali, organizira svake godine "godišnji sastanak" s određenom tematikom, s gostima iz drugih krajeva Jugoslavije, a po mogućnosti i iz inozemstva.

Prvi godišnji sastanak Sekcije održan je u Zagrebu, u prostorima Zbora liječnika, od 15. do 18. svibnja 1963. Organizirao ga je dr. Dürriegl sa suradnicima iz Zavoda u Mihanovićevoj ulici, profesor Oskar Plevko i njegovi suradnicima iz KBC-a Zagreb na Rebru, profesor Franjo Gračanin iz njegova zavoda u Bolnici "Dr. Mladen Stojanović" (danas KB "Sestre milosrdnice") te fizijatri iz Zavoda za ortopedsku pomagala u Božidarevićevoj ulici u Zagrebu. Prvoga dana izloženo je 13 referata iz područja fizijatrije i rehabilitacije - govorili su, među ostalima, profesori Plevko, Budak i Čedomil Plavšić iz Opatije, drugoga dana 13 referata iz područja reumatologije, dok su trećega dana na dnevnom redu bili referati iz balneoklimatologije i talasoterapije. Četvrtoga dana bio je posjet Stubičkim Toplicama, navečer zajednička večera. Sastanak je pratila izložba farmaceutске industrije (8).

objavljuju u časopisu "Reumatizam", koji je Čop pokrenuo iste godine kao "najljepši doprinos proslavi 80. godišnjice osnutka Zbora liječnika Hrvatske" (5).

Od osnutka 30. lipnja 1947. do razdvajanja zajedničke Sekcije, 1966. godine, održano je ukupno 137 sastanaka, većinom "redovitih mjesečnih sastanaka", kako su se nazivali. Sadržajem je 91 sastanak bio posve stručni, 22 organizacijska, a za 24 nema podataka o dnevnom redu. Među uglednicima koji su na njima predavali spominju se: Robert M. Stecher (Ohio, USA), Abraham Leon Rivelis (Buenos Aires), Tommaso Luccherini (Rim), Jacques-André Lièvre (Paris) i František Lenoč (Prag). Tematika predavanja bila je većim dijelom reumatološka (57,6%), manjim fizijatrijska (26,1%) i balneološka (16,3%). Podrobne podatke sakupljao je doc. Dürriegl uoči razdvajanja zajedničke Sekcije i čuvaju se u pismohrani današnjega Hrvatskoga reumatološkog društva.

Razdvajanje Sekcije razmatrano je 2. studenoga 1966. Prijedlog je obrazložio doc. Dürriegl i nakon opširnog komentara dr. Juraka, jednoglasno je odlučeno zamoliti Glavni odbor Zbora liječnika Hrvatske da postojeća zajednička Sekcija nastavi rad kao "Reumatološka sekcija" i da se osnuje nova "Sekcija za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju". Pozitivnu odluku o prihvatanju toga prijedloga donio je Glavni odbor Zbora 14. prosinca 1966. (6).

Nova je Reumatološka sekcija službeno konstituirana 1. veljače 1967. (7) i njezin se rad pomno prati u časopisu "Reumatizmu".

Drugi "godišnji sastanak" je održan od 23. do 26. travnja 1964. u Opatiji. Glavni je organizator bio tadašnji predsjednik Sekcije prof. Plevko. Tema je bila "Fizijatrija i turizam", gost prof. H. Pfeleiderer - predsjednik udruženja fizijatara SR Njemačke te fizijatri iz Beograda i Sarajeva (9). U programu je, u zagradama, otisnut podnaslov "kongres".

Treći "godišnji sastanak (kongres)" održan je u Krapinskim toplicama od 3. do 5. lipnja 1965. Tu su prvi puta u našu sredinu došli Zagorka Berović iz Beograda s referatom o fokalnoj infekciji, Ivan Krampač iz Maribora s prikazom liječenja gonartroze, Boris Nedvidek iz Novoga Sada o liječenju oštećenog lumbalnog diska, Ivo Ruszkowski iz Ortopedske klinike u Zagrebu o operativnom liječenju koksartroze, Veljko Mandić o primjeni lumbalnog steznika i mnogi drugi. Sastanak je okupio sudionike iz svih grana medicine, koji se bave bolestima sustava za kretanje (10).

Četvrti godišnji sastanak (kongres) održan je pod okriljem Splitskih toplica, u Splitu od 26. do 28. svibnja 1966. Sudionika je bilo iz svih krajeva tadašnje države. Počasni gost prof.dr. František Lenoč iz Praga došao je s dr.

Vaclavom Rejholecem, kasnije glavnim tajnikom EULAR-a. Teme su bile iz sve tri struke u Sekciji. Prof. Lenoch je u

zdravici pri rastanku kazao da stručna razina skupa daleko nadilazi uobičajenu razinu regionalnog sastanka (11).

Hrvatsko-slovenski reumatološki simpoziji u Dobrni

Nakon godišnjih reumatoloških sastanaka u različitim mjestima u Hrvatskoj slijedili su sastanci hrvatskih i slovenskih reumatologa u Dobrni. Za to je zaslužan dr. Jože Križnič (1925.-1986.), "šef-zdravnik" u lječilištu Dobrna, kojega je Ministarstvo zdravstva SR Slovenije uputilo u Zagreb na specijalizaciju iz fizikalne medicine i rehabilitacije.

"Prvi stručni sastanak reumatologa Hrvatske i Slovenije" održan je od 28. do 30. rujna 1967. U programu je, u zagradama, nadopisano "Peti godišnji sastanak hrvatske Reumatološke sekcije". Predsjednik organizacijskoga odbora bio je Križnič, potpredsjednici H. Jurak (Zagreb) i prof. Bogomil Vargazon (Ljubljana). Glavna tema - naslov simpozija bio je "Simpozij o bolestima šake", čiji su svi radovi objavljeni u izvanrednom broju časopisa "Reumatizam" 1969. godine (12). Prisutno je bilo više od 100 reumatologa, fizijatarata, internista, ortopeda, neurologa, radiologa i liječnika opće medicine iz svih krajeva Jugoslavije. Gosti su bili reumatolozi iz Lenochovog instituta u Pragu. Održano je više od 40 predavanja, iz patologije sustava za kretanje, a trećega dana i balneološki referati. Pri završetku sastanka konstituiran je inicijativni odbor za osnutak Revmatološke sekcije Slovenskog zdravniškog društva (13).

Drugi je sastanak održan u Dobrni 25.-27. rujna 1969. Glavni sponzor bila je tvornica "Lek" iz Ljubljane koja je prvi dan organizirala zajednički izlet autobusima u Logarsku dolinu i na izvor Savice. Drugoga dana održan je simpozij o bolestima stopala, čiji su svi referati objavljeni u izvanrednom broju časopisa "Reumatizam" (14). Druga tema bila je "Moderni terapijski postupci i metode". Poslije podne održano je "Farmakoterapijsko poslijepodne", što je postalo uobičajeno, uz prikazivanje medicinskih filmova (15).

Treći sastanak u Dobrni, 30. rujna do 2. listopada 1971., nosio je naslov "Sastanak reumatologa Slovenije i Hrvatske". Glavna je tema bila "Simpozij o ankilozantnom spondilitisu". Uvodne referate održali su Mirko Dražen Grmek, Jelena Krmpotić-Nemanić, M. Bevandić (Sarajevo), Hans-Georg Fassbender i Hartwig Mathies iz Njemačke, a potom su slijedila 22 predavanja referena-

ta iz svih krajeva tadašnje države. U okviru druge teme "Suvremena terapija upalnog reumatizma i njene komplikacije" govorila su ponajprije dva ugledna gosta iz Austrije: H. Jesserer o oštećenjima skeleta kortikosteroidima i K. Chlud o primjeni citostatika. Slijedilo je farmakoterapijsko poslijepodne i prikazivanje medicinskih filmova (16), a svi su referati tiskani u izvanrednom broju "Reumatizmu" 1974. godine (17).

Četvrti simpozij u Dobrni, 25. do 27. listopada 1973., bio je posljednji. Teme su bile bolesti koljena, programska terapija i rehabilitacija reumatskih bolesnika i laboratorijska dijagnostika upalnog reumatizma. U terapijskoj temi predavali su prof. S. Bozsoky iz Budimpešte i dr. A. Hlavaček iz Marijanskih Lazni, dok je u nizu laboratorijskih referata govorio suradnik prof. Mathiesa iz Bad Abbacha, prof. G. Bach, osvrnuvši se kritički na upitnu specifičnost nalaza reumatoidnog faktora u reumatoidnom artritisu. Na Simpoziju je internist Božidar Vrhovac, kao klinički farmakolog prikazao načela kliničkog ispitivanja tzv. antireumatika. Zvezdana Henneberg je napisala na kraju svoga izvješća "Razišli smo se u nadi da ćemo se za dvije godine opet sastati u Dobrni" (18). To se, nažalost, nije ostvarilo.

U znak zahvalnosti dr. Križniču, posvećen mu je "Peti zajednički sastanak reumatologa Hrvatske i Slovenije", održan u Crikvenici 15. i 16. travnja 1988. u prisutnosti udovice Zore i kćerke Kornelije. Sastanak su otvorili predsjednici obje Sekcije, prof. Z. Domljan i prim. Mojca Kos-Golja, dok je prof. Dürriegl govorio o dr. Križniču. Slijedio je niz kliničkih reumatoloških prikaza dr-a Krampača, Rozmana, Turka i Rupenić iz Slovenije te Čunovića, Vlaste Brozičević i Zoje Gnjudić iz Hrvatske, dok je Ivan Brozičević prikazao razdoblje od 100 godina organiziranog zdravstvenog turizma u Crikvenici (19).

Slovenski reumatolozi su organizirali još jedan zajednički sastanak u Dobrni, 5. i 6. lipnja 1989. Uz inozemne goste H. M. Moutsopoulosa iz Grčke, koji je govorio o Sjögrenovu sindromu i R. M. Bernsteina iz Velike Britanije o ENA-protutjelima, slovenski i hrvatski sudionici su održali niz prikaza (20).

Reumatološki dani u spomen Drage Čopa

Nakon "četvrte Dobrne" postavilo se pitanje daljnjeg sastajanja hrvatskih reumatologa. U Klinici na Rebru specijalizirao je fizikalnu medicinu i rehabilitaciju Želimir Maštrović iz Zadra. On je već pomagao profesoru Veljku Mandiću u organizaciji dvaju "Fizijatrijskih dana". Predložio je prof. Dürriglu sastajanje reumatologa u Zadru, gdje bi on preuzeo brigu oko organizacijskih i drugih pi-

tanja. Ovo je bio drugi nastavak znanstvenog, stručnog i društvenog djelovanja Reumatološke sekcije u duhu Drage Čopa, u čiju su čast "zadarski dani" nazvani "Jugoslavenski reumatološki dani u spomen Drage Čopa".

Godinu 1977. Svjetska je zdravstvena organizacija proglasila "godinom reumatizma" (21), što je bio lijep povod ponovnoga sastanka reumatologa.

Prvi reumatološki dani održani su u Zadru od 21. do 24. rujna 1977. u prostorima hotelskog poduzeća "Borik". Teme su bile: socijalni aspekti reumatskih bolesti - uvodni je referat podnio dr. Mijo Šimunić iz Škole narodnog zdravlja, suvremena dijagnostika i novosti u dijagnostici reumatskih bolesti - uvodničar prim. Zagorka Berović iz Reumatološkog instituta u Beogradu te suvremeno liječenje reumatskih bolesti s uvodnom usklađenom diskusijom koju je moderirao prof. Dürrigl. Društveni je program obuhvatio posjet Stalnoj izložbi crkvene umjetnosti, zajedničku dalmatinsku večeru i izlet brodom na ribarski piknik (22). Dr. Maštrović, član uredničkog odbora zadarskoga medicinskog časopisa *Medica Jadertina*, uspio je izbor prikazanih radova objaviti u tom časopisu (23). Uspjeh Prvih dana potaknuo je osnutak trajnog organizacijskog odbora koji će brinuti za nastavak Reumatoloških dana u spomen Drage Čopa. Tajnik odbora i svih daljnjih sastanaka bio je Želimir Maštrović, dok je prof. Dürrigl, kao predsjednik odbora, osmišljao znanstveno-stručni program i predlagao predavače.

Drugi su zadarski dani održani od 31. svibnja do 3. lipnja 1979. Na njima je po prvi put upriličen "susret u predvečerje" na terasi Taverne Jadertine u Boriku, što je u divnom ambijentu pružilo poseban čar za prve susrete sudionika. Stručni je program obuhvatio tri glavne teme: reumatske bolesti kao javno-zdravstveni problem - uvodničar prof. M. Mimica iz Zagreba, hiperuricemija i urički artritis - uvodničar M. Vabušek iz Zadra i bolno koljeno - usklađena diskusija reumatologa, ortopeda, fizijatarata i fizioterapeuta. Slijedile su novosti u liječenju reumatskih bolesti, jedna od kongresnih tema, koja je imala znatnu potporu predstavnika farmaceutske industrije (24). Dr. Maštrović se pobrinuo da se predani rukopisi referata objave u časopisu *Medica Jadertina* (25).

Treće reumatološke dane, 13.-16. svibnja 1982., suorganizirali su Reumatološka i Vertebrološka sekcija našega Zbora i Znanstvena jedinica Medicinskoga centra Zadar. Okupilo se više od 200 sudionika. U program

Kongresi Hrvatskoga reumatološkog društva

Prvi kongres Hrvatskoga reumatološkog društva održan je 21.-23. travnja 1994. u Opatiji, s četiri glavne teme: upalne reumatske bolesti dječje dobi, upalne reumatske bolesti odrasle dobi, dijagnostika i terapija osteoartritoza te osteoporoza, a prikazani su i radovi u okviru slobodnih priopćenja. Vodio ga je predsjednik Društva prof. Domljan (32,33).

Drugi kongres održan je na istome mjestu, od 13. do 15. listopada 1997. pod predsjedanjem profesora Ive Jajića, tadašnjega predsjednika Društva. Teme su bile: novi pristup dijagnostici, liječenju i prognozi reumatoidnog artritisa, infekcija i artritis te slobodna priopćenja. Uz to su održana dva razgovora oko okruglog stola, dva satelitska simpozija i dva tečaja trajne izobrazbe liječ-

su bile dvije usklađene diskusije "Bol" i "Cervikogena glavobolja", a teme "Izvanzglobni reumatizam", "Novosti u dijagnostici", "Novosti u liječenju" te nekoliko "slobodnih tema" (26,27).

Na 8. kongresu reumatologa Jugoslavije, 1980. godine u Portorožu, zaključeno je da se zadarski reumatološki dani održavaju redovito svake četvrte godine između saveznih kongresa.

Četvrti su zadarski dani održani od 17. do 19. rujna 1986. Stručni je program započeo usklađenom diskusijom "Upalni proces u reumatoidnom artritisu" u kojoj su sudjelovali H. G. Fassbender, R. J. Horton i R. Manthrope, a dalje se rad nastavio usporedo u tri dvorane: "Reumatske bolesti starije dobi" moderirao je Z. Domljan, a "Reumatske bolesti dječje dobi" B. Taseški. Održano je i tradicionalno "terapijsko poslijepodne". Okupilo se oko 300 sudionika, koje je dr. Maštrović ponovo oduševio ukusnim suvenirima (na svakom skupu drugačijim, ali uvijek nešto kulturno ili umjetničko što podsjeća na Zadar) i izvrsno organiziranim izletom (28). *Medica Jadertina*, u novoj opremi, objavila je radove s toga skupa (29).

Peti, posljednji zadarski dani održani su od 9. do 12. svibnja 1990. Okupio se velik broj sudionika, pored reumatologa došli i dermatolozi. Nakon uvodnih referata, predavanja o psorijatičnom artritisu održavana su usporedo u tri dvorane. Druga je tema bila "Kožne promjene kod reumatskih bolesti i zglobne promjene kod bolesti kože", a treća "Kožne nuspojave antireumatske terapije". Prikazano je 120 referata, održana dva okrugla stola o novijim antireumaticima i tradicionalno "terapijsko poslijepodne". Trećeg dana kiša i nemirno more nisu omeli izlet brodom oko zadarskih otoka, kako je zabilježio Z. Domljan "ukusno jelo i piće te pjevačka klapa koja nas je pratila na brodu i mjestima gdje smo pristajali, preobratali su kišni dan u trajnu i nezaboravnu uspomenu" (30). Ž. Maštrović je uredio zbornik radova u suplementu *Medice Jadertine* (31).

Oba puta prisustvovali su i gosti iz inozemstva sa zanimljivim predavanjima (34,35).

Kad je predsjednikom Društva postao Božidar Ćurković, dogovoreno je da će se sastanci našega Društva organizirati po uzoru na kongrese EULAR-a, kao godišnji skupovi odn. kongresi tijekom jeseni i to na različitim mjestima diljem Hrvatske, a s proljećem jedan stručni sastanak u Zagrebu.

"Prvi godišnji skup" je održan - zbog tradicije, a i želje da se sastanemo tamo gdje smo se posljednji put razišli, u Zadru, 15.-17. listopada 1999. Predavanje u spomen Drage Čopa "Kombinirana terapija reumatoidnog artritisa" održala je Đurđica Babić-Naglić. Teme su bile: reumatoidni artritis, osteoartritis, spondilartropatije, bolna

kriza i prirodni ljekoviti činitelji u reumatskim bolestima, a prikazana su i slobodna priopćenja (36,37).

Drugi je skup, nazvan "kongresom", održan na Plitvičkim jezerima 20.-22. listopada 2000. Predavanje u spomen Drage Čopa "Nesteroidni antireumatici - sadašnje stanje i perspektive" održao je Božidar Čurković. Teme su bile: sustavni eritemski lupus i ankilozantni spondilitis, a prikazana su i slobodna priopćenja (38,39).

Slijedio je Treći godišnji kongres u Cavtatu, 9.-11. studenoga 2001. Predavanje u spomen Drage Čopa "Kliničko značenje laboratorijskih pretraga u reumatologiji" održala je Nada Čikeš. Glavne teme su bile: vaskulitisi i fizikalna terapija i rehabilitacija reumatskih bolesti, a prikazana su i slobodna priopćenja (40,41).

Četvrti godišnji kongres održan je na Brijunima, 18.-20. listopada 2002. Predavanje u spomen Drage Čopa "Radiološka dijagnostika reumatskih bolesti" održala je Kristina Potočki. Glavne su teme bile sindromi preklapanja i križobolja, a prikazana su i slobodna priopćenja (42,43).

Peti godišnji kongres bio je u Šibeniku-Solarišu, 17.-19. listopada 2003. Predavanje u spomen Drage Čopa "Endoprotetski zahvati u reumatskih bolesnika" održao je Dubravko Orlić. Glavne teme su bile: reumatoidni artritis i rame u muskuloskeletnim bolestima, a prikazana su i slobodna priopćenja (44,45).

Šesti godišnji kongres održan je u Hvaru, 15.-17. listopada 2004. Predavanje u spomen Drage Čopa "Epidemiologija i dijagnostika Sjögrenovog sindroma" održao je Blaž Rozman. Glavne teme su bile: spondilartropatije i kuk u reumatskim bolestima, a prikazana su i slobodna priopćenja (46,47).

Drugi reumatološki sastanci i kongresi

Dvije godine nakon osnutka zajedničke reumatološko-balneološko-fizijatrijsko sekcije Zbora Čop je organizirao "Prvi naučni sastanak za reumatologiju, balneologiju i fizikalnu medicinu" u Zagrebu 15.-17. prosinca 1949. Teme su bile: 1. Organizacija zdravstvene službe iz područja reumatologije, balneoterapije i fizikalne medicine, 2. Liječenje kronične reumatične upale zglobova, 3. Balneoterapija kronične reumatične upale zglobova te 4. slobodne teme iz svih triju područja, navedenih u naslovu sastanka. Skup je počeo u Zagrebu, u velikoj dvorani Zbora liječnika, a pozdravio ga je predsjednik Zbora dr. August Forenbacher. Drago Čop je održao uvodne referate u prvu i drugu glavnu temu, dok su sudionici iz drugih republika većinom govorili o balneoterapiji, a poneki o rehabilitaciji, gdje je Jozo Budak imao glavnu riječ. Prikazano je 37 referata, u vrijeme kada se jedva tko bavio reumatskim bolestima. Bilo je zanimljivih predavanja: Ljubomir Božović - tada asistent u Zavodu za fiziologiju - govorio je o hormonima nadbubrežne kore, prof. Ante Šercer o tonzilama

Sedmi godišnji kongres bio je u Rovinju, 14.-16. listopada 2005. Predavanje u spomen Drage Čopa "Promjene kože u reumatskim bolestima". održao je Ivan Dobrić. Glavne teme bile su: osteoartritis i bubreg u reumatskim bolestima, a prikazana su i slobodna priopćenja (48,49).

Osmi godišnji kongres održan je u Osijeku, 20.-22. listopada 2006. Predavanje u spomen Drage Čopa "Hematološke promjene u upalnim reumatskim bolestima". održao je Ivo Radman. Glavne teme su bile: osteoporoza i reumatske bolesti i trudnoća, a prikazana su i slobodna priopćenja (50,51).

Deveti godišnji kongres bio je u Splitu, 19.-21. listopada 2007. Predavanje u spomen Drage Čopa "Reumatske bolesti u djece - per aspera ad astra" održao je Miroslav Harjaček. Glavne teme su bile: bol u reumatskim bolestima i imunosupresija i infekcija u reumatskim bolestima a prikazana su i slobodna priopćenja (52,53).

Deseti godišnji kongres održat će se u Primoštenu, 17.-19. listopada 2007. Predavanje u spomen Drage Čopa "Iz prošlosti Hrvatskoga reumatološkog društva HLZ-a" održat će Goran Ivanišević. Glavne teme će biti: reumatoidni artritis i polimialgija reumatika, a bit će prikazana i slobodna priopćenja (54).

Vrijedno je spomena da je prof. Dürrigl na godišnjoj skupštini Reumatološke sekcije 4. ožujka 1970. predložio svakogodišnje memorijalno predavanje u spomen Drage Čopa, što je tada bilo jednoglasno prihvaćeno (55), ali je provedeno samo jednom kada je prof. Dürrigl održao predavanje 8. veljače 1978. i posvetio ga Čopovu djelu za našu reumatologiju (56).

i reumatizmu, prof. Josip Breitenfeld o lumboishalgiji, Zvonimir Krajina - tada asistent - o miogelozama kao uzroku glavobolje, prof. Danko Riessner o operativnim zahvatima u reumatskim bolestima, a prof. Milan Smokvina o rendgenskoj terapiji bolesti zglobova. Dva istaknuta zagrebačka profesora interne medicine pojavila su se kao predavači: Dinko Sučić je govorio o kliničkoj slici, a Vinko Vuletić o liječenju akutne reumatske upale srca. Knjižica s programom i sažecima predavanja na tom skupu dragocjena je iz više razloga. Zanimljivo je vidjeti koliki je broj Čopovih suradnika iz "Reumastanice" sudjelovao s referatima: Davor Matković o fangoterapiji reumatskih bolesti, Leo Trauner o katalitičkom djelovanju balneoterapije i o neuralnoj patologiji i terapiji reumatizma te Zvonimir Kušević o primjeni lokalnih anestetika u reumatskih bolesti. No najzanimljiviji referat bio je, po mišljenju profesora Dürrigla, prikaz Anke Zdunić o "liječenju zlatnim solima". Sažetak tog referata je najopširniji, a dr. Zdunić navodi kako je u njihovoj ustanovi liječenje solima zlata počelo 1942. godi-

ne. Liječeno je 57 bolesnika: 31 žena s “kroničnim poliartritisom” (primarnim ili sekundarnim - prema tadašnjoj nomenklaturi) i 26 muškaraca od kojih je desetero bolovalo od ankilozantnog spondilitisa. Primijenjeni su Solganal i Solganal B, bolesnici su laboratorijski kontrolirani (pregled mokraće, krvne slike i sedimentacije eritrocita) te je nađeno 8 slučajeva leukopenije, jedan s eozinofilijom od 15%, 3 s “lakšim toksičnim dermatitisom”, a samo u jedne bolesnice krvavi enterokolitis; tako je liječenje prekinuto u četvero zbog “komplikacija”, a u dvoje zbog pogoršanja bolesti tijekom terapije. Zaključna je ocjena vlastitih iskustava pozitivna: izrazito poboljšanje postignuto je u 31 bolesnika, dok je u 18 stanje ostalo nepromijenjeno (57). Sastanku je prisustvovao i student medicine Theodor Dürriegl, ne sluteći da će mu reumatologija postati životni poziv.

U jesen 1953. održan je u Zagrebu II. naučni sastanak za reumatologiju, fizikalnu medicinu i balneoklimatologiju. Među predavačima su bili: prof. Stanojević i Zagorka Berović iz Beograda, akademik Tavčar iz Ljubljane, prof. Marko Ciglar iz Sarajeva, prof. Dimitrije Atanacković iz Skopja. Prva tema je bila “Hormoni i reumatična upala”, u kojoj je vlastita iskustva u liječenju kortizonom i ACTH-om iznijela Anka Zdunić iz Reuma-stanice. Potom se raspravljalo o rehabilitaciji, o različitim koštanozglobnim bolestima i malformacijama, a na kraju je slijedio niz preglednih referata o lumbalgiji s aspekta različitih medicinskih grana: u reumatologiji Čop, u internoj medicini D. Sučić, u ginekologiji S. Vidaković, pri mehaničkim etiološkim faktorima B. Breclj i pri statičkim deformacijama stopala Z. Mihelić, uz osvrt na diferencijalnu dijagnozu A. Manzoni. Društveni program obuhvatio je posjet Stubičkim toplicama i Sisačkom jodnom lječilištu te operu “Nikola Šubić Zrinski” u Hrvatskom narodnom kazalištu (58). Sadržaji predavanja su tiskani unaprijed u programu sastanka, što je imalo veliku vrijednost za sudionike koji su se željeli pripremiti za raspravu, na čemu je Čop inzistirao i prigodom III. Kongresa. U programu se nalazila i Skupština delegata Saveznih odbora za reumatologiju i fizikalnu medicinu glede osnivanja Udruženja reumatologa Jugoslavije, radi uključenja u europsku reumatološku obitelj. Na kraju je donesena Rezolucija u kojoj je, manje-više, ponovljeno sve ono što je Čop predlagao na kongresu u Splitu još 20 godina ranije - nadopunjeno preporukama usklađenima sa tadašnjim ustrojstvom zdravstvene službe i države (59).

Neumorno Čopovo nastojanje urodilo je plodom te je 20. listopada 1954. u Zagrebu održan konstituirajući sastanak predstavnika sekcija za reumatologiju i fizikalnu medicinu iz NR Hrvatske, Bosne i Hercegovine te predstavnika Reumatološke sekcije Srpskog lekarskog društva (tamo je od početka reumatološka sekcija osnovana zasebno, jer se fizikalna medicina odvajala od svih drugih

struka i razvijala samostalno, udružena s medicinskom rehabilitacijom). Osnovano je Udruženje reumatologa Jugoslavije, za sjedištem u u Zagrebu, a predsjedništvo je izabrano ovako: predsjednik D. Čop, potpredsjednik Marko Ciglar (Sarajevo), tajnik Herman Jurak (Zagreb) te članovi dr. Branimir Haramustek (Zagreb), prof.dr. Branko Stanojević (Beograd), prof.dr. Dinko Sučić (Zagreb) i akademik Igor Tavčar (Ljubljana). Tu je odlučeno da se idući sastanak reumatologa održi u Sarajevu i Ilidži 14.-16. rujna 1955. što nije uspjelo. Časopis “Reumatizam” proglašen je službenim glasnikom Udruženja reumatologa Jugoslavije, a u urednički odbor delegirani su M. Ciglar, B. Stanojević i I. Tavčar (60).

Treći kongres reumatologa Jugoslavije održan je zajedno s prvim kongresom internista u Opatiji 12.-16. svibnja 1959. Prva glavna tema bila je primjena kortikosteroida (23 referata), druga liječenje kronične reumatske upale (11 referata) i slobodne teme (37 referata). Opaženo je brojno sudjelovanje internista reumatologa s referatima, pa i iz Hrvatske. Prvi puta su sudjelovali i predavači iz inozemstva: vodeća poljska reumatologinja prof. Eleonora Reicher, osnivačica i predstojnica reumatološkog instituta u Varšavi i prof. Robert Günther s interne klinike u Innsbrucku (61).

Naša je Sekcija još jednom bila organizator i domaćin saveznog kongresa, IX. kongresa, koji je organizirao Ivo Jajić u Zagrebu, 19.-23. rujna 1984. u hotelu Intercontinental, s brojnim inozemnim sudionicima. Teme su bile: reumatske bolesti i udruženi rad, rehabilitacija reumatskih bolesnika, dijagnostika i terapija reumatskih bolesti, diskusije oko okruglog stola, poster i slobodne teme, sveukupno više od 220 prikaza (62).

Godine 1989. (5.-8. travnja) naša je Sekcija zajedno s Bolnicom za reumatske bolesti i rehabilitaciju “Split-ske toplice” organizirala simpozij o liječenju i rehabilitaciji bolesti sustava za kretanje u Centru za rehabilitaciju, liječenje i odmor “Biokovka” u Makarskoj. Pored zanimljivih stručnih referata, srdačnog druženja i lijepog ambijenta, nezaboravan je ostao posjet malakološkoj zbirci u kojoj ima školjaka iz svih mora svijeta (63).

Spomena je vrijedno da je naša Sekcija krajem 1960-ih godina bila jedan od utemeljitelja Simpozija o bolestima i ozljedama šake. Prof.dr. Sergije Dogan i njegova suradnica prof.dr. Anica Jušić pozvali su prof.dr. Ivana Prpića i Dürriгла pa je sklop od neurologa, neurofiziologa, kirurga-plastičara i reumatologa-fizijatra bio jezgra koja je organizirala i realizirala Prvi simpozij o bolestima i ozljedama šake, u Zagrebu 21.-22. travnja 1969. Oni su se nastavili održavati u prilično redovitim vremenskim razmacima, u Zagrebu i Dubrovniku, sve do raspada Jugoslavije, a bilo ih je ukupno deset (64). Broj sudionika stalno je rastao, jer su već i na prvom simpoziju aktivno sudjelovali ortopedi, specijalisti medicine rada, pa potom internisti, radiolozi i drugi.

Naša Reumatološka sekcija aktivno je sudjelovala i na tradicionalnim Sastancima internista Slavonije koji su se svake godine održavali u Osijeku, zahvaljujući inicijativi vodećeg osječkog internista, prof.dr. Ivana Čandrlića, a počeli su još 1968. godine. Milan Vujčić, koji je u Domu zdravlja Osijek vodio reumatološku ordinaciju završivši poslijediplomski studij reumatologije u Igalu, dao je ideju da se u taj internistički sastanak uklopi i jedan zasebni ali cjeloviti, reumatološki dio. Tamo su naši članovi godinama sudjelovali i iznosili svoje referate, o če-

Međunarodni sastanci

Prvi međunarodni skup održan je u suradnji s Njemačkim reumatološkim društvom (67). Inicijator je bio prof. Mathies, smislili profesori Mathies i Dürriegl, a organizirala Reumatološka sekcija. Održan je 7. i 8. listopada 1978. u Zagrebu, teme: izabrani problemi u ankilozantnom spondilitisu i rijetke bolesti i zanimljivi slučajevi. Prisutno je bilo više od 60 sudionika iz Jugoslavije i Njemačke, a izloženo je 15 referata njemačkih kolega i 24 referata reumatologa iz naše zemlje - četiri iz naše Sekcije.

Uzvratni, drugi susret organizirali su kolege iz Njemačke u Regensburgu i Bad Abbachu 4.-6. rujna 1981. (68). Uz tridesetak sudionika održano je 11 referata naših reumatologa (petero iz naše Sekcije) i 12 referata njemačkih kolega. Tematika je obuhvaćala sve načine liječenja reumatoidnog artritisa, rezultate i nuspojave. Društveni program je u Njemačkoj bio neobično bogat. Na oba je sastanka prof. Dürriegl neumorno prevođio s oba jezika.

Prvi Jugoslavensko-grčki reumatološki dani održani su 26. i 27. svibnja 1978. u Solunu. Organizirali su ga kolege iz uprave jugoslavenskog udruženja zajedno s grčkim reumatolozima. Prikazana su i četiri referata članova naše Sekcije (69).

Drugi reumatološki dani s Grcima održani su u Zagrebu 11. i 12. studenog 1985. Organizator je bila naša Sekcija - prof. I. Jajić, a teme dijagnostika, terapija i rehabilitacija reumatoidnog artritisa, uz brojna slobodna priopćenja. Uz 15-ak referata grčkih kolega izloženo je 40-ak radova naših reumatologa (radovi članova naše Sekcije potekli su iz Zagreba, Zadra, Vele Luke, Krapinskih Toplica i Lovrana) (70).

Sastanci su održani i s kolegama iz Poljskog reumatološkog društva. Prvi u Varaždinskim Toplicama 25. i 26. rujna 1987. 18 istaknutih poljskih reumatologa i nešto veći broj naših prikazalo je 34 predavanja s tematikom liječenja i rehabilitacije te dijagnostičkih problema reumatskih bolesti (71). Uzvratni simpozij organizirali su poljski kolege u Iwonicz-Zdroju, Krosno, 4.-6. lipnja 1990. Od članova naše Sekcije referate su podnijeli A. Jelčić sa sur., Z. Domljan sa sur., I. Jajić, D. Sačer i M. Stanojević, G. Ivanišević sa sur. i Mirjana Miko (72).

mu svjedoče Zbornici koje je neumorni, dragi i gostoljubivi prof. Čandrlić, uspio svaki put izdati pa je to vrijedan doprinos našoj internističkoj, ali i reumatološkoj publicistici. Jubilarni 20. sastanak održan je 1989. godine (65). Domovinski je rat privremeno prekinuo tu tradiciju, ali se ti sastanci nastavljaju, pa su 1999. godine referatima sudjelovali Nada Čikeš, Mirna Sentić, Dubravka Bosnić i prof. Dürriegl, 2000. godine profesori Nada Čikeš, Božidar Čurković i Đurđica Babić-Naglić, a 2004. Katica Šram-Makarević, Višnja Prus i Marija Glasnović (66).

Talijansko-jugoslavenski reumatološki dani održani su u Abano Termama 28. i 29. travnja 1989. Organizaciju je s naše strane vodio I. Jajić, a od naših članova govorili su Zrinka Jajić (sa sur.) o HLA DR antigenima u reumatoidnom artritisu i Z. Domljan (sa sur.) o učestalosti antitireoglobulinskih antitijela u reumatoidnom artritisu (73).

Slovenska reumatološka sekcija potakla je održavanje Prvih jugoslavensko-austrijskih reumatoloških dana pod pokroviteljstvom EULAR-a održanih 13. i 14. svibnja 1988. u Mariboru pod nazivom "Međunarodni simpozij o imunopatogenezi sistemskih bolesti i imunomodulirajućoj terapiji" Sva su predavanja održana na engleskom jeziku, a u dijelu o imunopatogenezi, od naših su članova govorili Z. Domljan (sa sur.) i Nada Čikeš (sa sur.), a u dijelu o imunomodulirajućoj terapiji I. Jajić (74).

Ivo Jajić, koji se u EULAR-u posebno angažirao oko epidemiologije reumatskih bolesti, organizirao je, u zajedništvu sa Stalnim komitetom za epidemiologiju EULAR-a, Komisijom za epidemiologiju jugoslavenskog reumatološkog udruženja i Medicinskom akademijom Hrvatske, Balkansku konferenciju o epidemiologiji reumatskih bolesti, u Zagrebu 14. i 15. studenoga 1986. Uz učešće velikog broja stručnjaka održan je niz zanimljivih predavanja (75). Tom je prigodom Jajić prikazao petogodišnji rad Registra za reumatske bolesti u Hrvatskoj. Jajić je, u organizaciji Stalne komisije za epidemiologiju Udruženja reumatologa Jugoslavije i EULAR-a, realizirao i Prvu konferenciju o epidemiologiji reumatskih bolesti u Dubrovniku, 16.-19. rujna 1990. (76), a pod patronatom Europske lige protiv reumatizma organizirao 18. osteoartrološki simpozij u Dubrovniku 11.-14. rujna iste godine (77).

Članovi Sekcije sudjelovali su i na Prvom bilateralnom simpoziju mađarskih i jugoslavenskih reumatologa posvećenom psorijatičnom artritisu, koji je održan u Szegeđu 4.-6. svibnja 1990.

Na znanstvenom skupu o hipertrofičnoj osteoartropatiji održanom u Firenzi 21.-24. srpnja 1992. kojemu je domaćin bio istaknuti talijanski reumatolog hrvatskoga podrijetla dr. Marco Matucci-Cerinić, predsjedao

je Ivo Jajić. Skup je bio značajan stoga što su na njemu raspravljani i prihvaćeni kriteriji za dijagnozu i procje-

nu bolesti te dogovorena nomenklatura, definicija i klasifikacija bolesti (78).

Reumatologija kao samostojna medicinska grana u Hrvatskoj

Na Trećem sveslavenskom kongresu liječnika u Splitu, 5.-8. listopada 1930., nastupio je dr. Drago Čop, jedini od jugoslavenskih liječnika, s reumatološkim radom "Reumatizam-problem narodnog zdravlja i narodnog gospodarstva" (79). Time započinje Čopova 30-ogodišnja borba za priznanje reumatologije kao samostalne medicin-

ske grane u hrvatskim i tadašnjim jugoslavenskim prostorima. Tu su borbu nastavili njegovi učenici, među kojima se naročito istaknuo Theodor Dürriegl, kao i drugi članovi Sekcije za reumatologiju, balneoklimatologiju i fizikalnu medicinu, Reumatološke sekcije i Hrvatskoga reumatološkog društva Hrvatskoga liječničkoga zbora.

Dodiplomska nastava

Organizirani oblik nastave o reumatskim bolestima u Hrvatskoj započeo je 1957. godine, kada su studenti V. godine Medicinskoga fakulteta u Zagrebu dolazili, u skupinama po dvadesetak, jednom tjedno, u Reumastanicu gdje im je prim. Čop u dva školska sata izložio problematiku reumatskih bolesti. Osim opisa kliničkih slika, prikaz je obuhvatio epidemiološke podatke o učestalosti diljem svijeta, o liječenju i rehabilitaciji te utjecaj reumatskih bolesti na bolesnikovu radnu sposobnost. Ti su se seminari održavali u okviru tečajeva iz medicine rada u kolegiju Higijena i socijalna medicina, dogovorno između prim. Čopa i prof. Branka Kesića. Dr. Dürriegl je svakog tjedna za studente pripremio dva do tri bolesnika, uz njihovu privolu, s nekom od "velikih" reumatskih bolesti (reumatoidni artritis, ankilozantni spondilitis, artroza kuka ili koljena). Kad je prim. Čop 1960. godine umirovljen, ovaj oblik nastave je obustavljen.

Prema nastavnom planu bio je u kolegiju interne medicine predviđen određeni broj sati za bolesti sustava za kretanje i vezivnog tkiva, koji se 1960-ih godina održavao prema sklonosti pojedinog predavača - na Rebru prof. Zdenko Radošević i dr. Zvonimir Horvat. Za skupine studenata koji su internu medicinu slušali na Internoj klinici u bolnici "Dr. Ozren Novosel" (današnja KB "Merkur"), pozvao je prof. Erik Hauptmann doc. Dürriegla kao predavača za navedeno poglavlje (15 sati), što je on obavljao od početka 1970-ih godina do 1979. kada je, na poziv prof. Hauptmanna i prof. Zdenka Škrabala, nastavu preuzeo prim. Slavko Čunović, održavajući ju do svog umirovljenja 1993. godine. Reumatologija je *de facto* 1973. ušla u kurikulum nastave u okviru turnusa iz interne medicine sa 16 sati teorijske nastave i seminara, a danas se ta nastava održava na medicinskim fakultetima u Zagrebu, Rijeci, Osijeku i Splitu.

U srpnju 1966. prešao je doc. Dürriegl u KBC Zagreb - Rebro kao predstojnik Zavoda za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju, što ga je 1963. osnovao prof. Oskar Plevko (1916.-1965.). Izvorno fizijatar, Plevko je za studentskog boravka u Sjedinjenim Američkim Državama proveo neko vrijeme kod čuvenog reumatologa Josepha L. Hollandera te se, po povratku, u svojem Zavodu dobrim dijelom usmjerio prema reumatologiji (80). Doc. Dürriegl

je, zajedno sa suradnicima koje je zatekao, nastojao tome Zavodu dati izrazitiji "reumatološki profil", ne samo hospitaliziranjem teških bolesnika s upalnim reumatskim bolestima, nego i mijenjanjem naziva Zavoda. Na Internoj klinici su većinom zastupali stajalište angloameričkih institucija da je reumatologija integralni dio interne medicine. To im nije osporavano, ali je činjenica da se, za razliku od američkih, nijedan od naših internista tada još nije opredijelio za reumatologiju, koja se u našoj internoj medicini nije sustavno gajila. A i u onih sporadično na odjele primanih bolesnika provodila se samo medikamentna terapija, bez suradnje s fizijatrima. Prof. Dürriegl je uspio ubrzo uspostaviti tu suradnju, ali je moralo proći podosta vremena da bi i naši internistički reumatolozi prihvatili davno europsko stajalište kako bez fizikalne terapije nema uspješnog liječenja reumatskih bolesnika.

Zavod je najprije nazvan Zavod za rehabilitaciju reumatskih bolesnika, potom Zavod za reumatske bolesti i rehabilitaciju, sve dok prof. Zlatko Domljan nije uspio da taj zavod 11. studenoga 1992. postane Klinika za reumatske bolesti i rehabilitaciju.

Osim Zavoda i Klinike na Rebru valja spomenuti i reumatološki istaknute centre, koje je osnovao i vodio prof. Jajić, sam u reumatološkoj ordinaciji Ortopedske klinike, a kasnije u Klinici u KB "Dr. Mladen Stojanović" (danas "Sestre milosrdnice") razvivši svestranu nastavnu, znanstvenu i publicističku djelatnost. Prvi je, zajedno s Andrijom Kaštelanom, istraživao antigene HLA-sustava u našoj populaciji, u ankilozantnom spondilitisu i u psoriatičnoj artropatiji, objavio "Reumatologiju" (1995.), utemeljio Registar reumatskih bolesti i osnovao udruge reumatskih bolesnika s vlastitim časopisom (81).

U nastavnom planu i programu Više medicinske škole u Zagrebu reumatologija se našla još 1960-ih godina u smjeru za fizioterapeute, a kasnije i za radne terapeute. Teorijski je dio održavao doc. Dürriegl, a praktični, najprije u Zavodu u Mihanovićevoj ulici prim. Ljiljana Silobrčić, a potom u Klinici na Rebru mr.sc. sc. Vera Vitulić. Nastava se odvijala tijekom jednog semestra (teorijska predavanja u zgradi Više škole u Mlinarskoj ulici), a na kraju se odvojeno polagao ispit iz teorijskog i praktičnog dijela. Za studente su izrađeni potrebni na-

stavni tekstovi, odnosno udžbenici (82,83,84). Godine 1996. teorijski je dio nastave nastavio mr.sc. Porin Perić, a praktični viša ft. Nevenka Rihtarić sve dok se ta nastava nije uključila u zajednički kineziološki kolegij.

Reumatologija u poslijediplomskim studijima

Rumatologija je u poslijediplomsku nastavu ušla "zaobilaznim putem". Prema pisanju profesora Dürriгла zbilo se to ovako. Njegov studijski kolega i prijatelj, kasnije šef službe za medicinu rada u Splitu, dr. Mladen Zorica za vrijeme svoje specijalizacije u Zagrebu zaželio je provesti nekoliko dana u njegovoj ordinaciji u Zavodu za reumatske bolesti da vidi kako se rješava problematiku reumatizma, budući je i sam u Splitu susretao velik broj reumatskih bolesnika. Kad je vidio što se i kako u spomenutom Zavodu radi, predložio je svojem voditelju, prof. Anti Vuletiću (začetniku specijalizacije Opće medicine u nas) da se reumatske bolesti uključe u nastavu za sve liječnike primarne zdravstvene zaštite, kako bi usvojili zajedničke stavove ne samo u suvremenoj dijagnostici i liječenju nego i u ocjenjivanju radne sposobnosti, odnosno privremene nesposobnosti za rad. Profesor Vuletić je to odmah prihvatio i pozvao dr. Dürriгла da izradi nacrt kondenzirane nastave o reumatskim bolestima za tečajeve Medicine rada i Javnog zdravstva (87) te detaljniji plan za "Uvodni tečaj specijalizacije opće medicine" koji će se prvi put održati tijekom 1960. godine; dr. Dürrigl će voditi nastavni kolegij koji će imati naziv "Reumatologija", a bit će uključen u širi kolegij "Kronične bolesti". Dr. Dürrigl je napisao kratak nastavni tekst, koji je izdala Škola narodnog zdravlja, pod naslovom "Reumatologija" (88). Sadržavao je dva poglavlja: Bolovi u križima i Kronični reumatski poliartritis (tada naziv "reumatoidni artritis" još nije bio udomaćen). Godine 1961. započela je ta "kondenzirana" nastava sa 12-ak sati predavanja iz reumatologije za poslijediplomske tečajeve Medicine rada i Javnog zdravstva te redovita nastava za specijalizante Opće medicine. Ova potonja održavala se u Zavodu za reumatske bolesti u Mihanovićevoj ulici kroz jedan semestar i obuhvaćala 46 sati teorijske i praktične obuke. Tako je reumatologija kao nastavni predmet po prvi put našla svoje mjesto u okviru našeg Medicinskog fakulteta, a dr. Dürrigl je 1964. godine izabran za "honorarnog predavača iz predmeta Reumatologija za potrebe nastave III. stupnja". Praktična se nastava provodila u manjim skupinama od 2 do 3 polaznika (detaljni pregled sustava za kretanje, tehnika lokalnih infiltracija itd.) te su kao "pomoćni nastavnici" potvrđeni Ljerka Mezulić, Stjepan Androić i Marijan Vitauš. Tada su na-

Reumatologija - zasebna subspecijalnost

Razvoj reumatologije kao zasebne struke nije posvuda tekao na isti način. U zemljama francuskog i njemačkog govornog područja ona se pretežito razvijala za-

Vrijedno je spomena da su prof. Dürrigl i njegovi suradnici opetovano bili pozivani napisati reumatološka poglavlja u kapitalnim hrvatskim priručnicima i udžbenicima interne medicine (85,86).

pisali, a Škola narodnog zdravlja Medicinskog fakulteta izdala, prve nastavne tekstove iz reumatologije u našoj sredini, koji su bili službeni udžbenik (89). Na poticaj prof.dr. Želimira Jakšića, to je bio prvi kolegij u studiju Opće medicine u koji je uveden suvremeni pismeni ispit s testom od 35 pitanja. U svrhu usavršavanja nastave (i za širi krug liječnika opće medicine) osnovali su uz sve-srdnu podršku ravnatelja Zavoda prim. Juraka niz "Izdavanja Zavoda za reumatske bolesti u Zagrebu" te objavili dva sveska "Ankilozantni spondilitis" 1964. i "Reumatoidni artritis" 1967. sa slikovnom dokumentacijom vlastitih bolesnika (90,91).

Kad je doc. Dürrigl 1966. prešao na Rebro, ostao je voditelj toga kolegija, ali se nastava, na njegovu želju, i dalje izvodila u Zavodu u Mihanovićevoj ulici, gdje ju je vodila nova ravnateljica, prim. Nada Zenić, a kao pomoćni nastavnici Alma Car, Želimir Bartolović i Livija Silobrić, potom Ksenija Berdnik-Gortan, Zoja Gnjidić i Andrija Jelčić (92). Nastava iz reumatologije se ovako nastavila sve do 1995. godine. Nakon umirovljenja Nade Zenić vodili su je sljedeći ravnatelji Zavoda Andrija Jelčić i Blanka Matanović, a tada je specijalizacija opće/obiteljske medicine reorganizirana u cijelosti i usklađena s novim Pravilnikom, a dotadašnji je način nastave obustavljen.

Reumatologija se našla u još jednoj poslijediplomskoj nastavi-specijalizaciji, naime u Kliničkoj citologiji koju je vodila prof. Inga Črepinko. Tu je uključena dijagnostička obradba zglobne tekućine koju je tumačila voditeljica laboratorija u Zavodu za reumatske bolesti, mr.sc. Vesna Zergollern. Prof. Dürrigl bi dao kratak teorijski uvod. Isto se provodilo sve do početka 1990-ih godina.

Predavanja za tečajeve iz Javnog zdravstva održavao je prof. Dürrigl nekoliko godina, a ona u poslijediplomskoj nastavi za specijalizante Medicine rada sve do školske godine 1994./95. kad ga je na toj dužnosti naslijedio prim. Ladislav Krapac.

Posljednjih desetak godina Hrvatsko je reumatološko društvo uvelo "reumatološke škole" za liječnike opće/obiteljske medicine, koje se održavaju dva ili više puta godišnje. Obrađuju se značajnije reumatske bolesti, a Liječnička komora boduje te tečajeve.

laganjem balneologa i fizijatara jer su se tamo kronični bolesnici najčešće okupljali i liječili u prirodnim lječilištima. U Velikoj Britaniji, skandinavskim zemljama i

Sjedinjenim Američkim Državama nikla je u krilu interne medicine, dok je u nekim slavenskim zemljama, Italiji, Španjolskoj i drugdje nastajala različito. Taj se proces odvijao postupno i gotovo neprimjetno.

Prema mišljenju prof. Dürriгла, godinom rođenja reumatologije kao grane kliničke medicine može se smatrati 1929. godina, kada je Jacques Forestier objavio svoja višegodišnja iskustva u liječenju reumatoidnog artritisa solima zlata (93). Činjenica da se na tu kroničnu i invalidizirajuću "lokomotornu" bolest (njen sustavni karakter tada još nije bio proučen), osim balneoterapijom i fizikalnim liječenjem ipak može i treba djelovati i farmakoterapijski, privukla je pažnju internista i otada kronične upalne reumatske bolesti ulaze u dovid interesa kliničke medicine.

Poslije Drugoga svjetskog rata reumatologija poprimala vlastiti "profil". Tome je bez sumnje pridonijelo otkriće i terapijska primjena hormona kore nadbubrežne žlijezde za što je 1950. dodijeljena Nobelova nagrada (94). Počinju zajednička znanstvena istraživanja kliničkih i temeljnih medicinskih znanosti, napose histopatologije, biokemije i imunologije. Tada, ponajprije u Francuskoj, sazrijeva spoznaja da bi reumatologija trebala postati zasebna medicinska specijalnost; tamo je to ozakonjeno 1957. godine (95). Sustav usavršavanja u reumatologiji u različitim se zemljama različito oblikovao pa je ona u 12 od 19 europskih zemalja samostalna specijalnost (96), u nekima uža specijalnost interne medicine, a u nekima i fizijatrije, ortopedije ili pedijatrije.

Koliko je taj problem već odavna aktualan i kako se već dugo vremena pokušavao rješavati, dobro prikazuje izvještaj s rasprave posebne komisije Međunarodne reumatološke lige, koja je zasjedala prigodom međunarodnog reumatološkog kongresa 1965. godine u Mar del Plati. Raspravljalo se o poslijediplomskom školovanju i specijalizaciji, pa se ponajprije pokušalo definirati reumatologiju: to je grana medicine koja obuhvaća heterogeni skupinu bolesti koje obično zahvaćaju sustav za kretanje; nastaju zbog primarnog patološkog procesa u strukturama vezivnoga tkiva s poremećenjem njihove funkcije, ili pak kao manifestacija sustavne bolesti; zajednički "nazivnik" je afekcija vezivnoga tkiva. Područje reumatologije obuhvaća reumatsku vrućicu, reumatoidni artritis, sistemni eritemski lupus i druge sistemske bolesti vezivnoga tkiva, ankilozantni spondilitis, degenerativne bolesti zglobova, uloge (giht) i druge artritise, izvanzglobni reumatizam te svu diferencijalnu dijagnostiku bolesti koje ovima mogu biti slične. Iako često izgleda kao da se glavni simptom bolesti nalazi na zglobovima, artritis može biti i samo jedna komponenta kompleksne konstitucionalne bolesti. Na problem reumatologije ne gleda se posvuda jednako, a to ovisi o aktualnoj potrebi za reumatolozima. Borba protiv reumatizma dovela je u nekim zemljama do priznavanja reu-

matologije kao subspecijalnosti interne medicine, ali uz savladavanje posebne dijagnostičke vještine i terapijske tehnike. Stvarne potrebe za reumatolozima nisu posvuda u tančine poznate, ali bi većina zemalja u usporedbi sa sadašnjim stanjem (1965.) trebala tri puta toliko reumatologa i 3-4 puta toliko reumatoloških zdravstvenih ustanova (danas, 2008. taj omjer više ne vrijedi). U više zemalja reumatologija je samostalna medicinska specijalnost, u mnogima je grana interne medicine a u nekima fizijatrije; u najnovije vrijeme pojavljuje se i kao subspecijalnost ortopedije. Sve te neusklađenosti vjerojatno će se riješiti, kad se fokus konačno usmjeri na samoga reumatskog bolesnika.

Školovanje reumatologa je, tada, zamišljeno u tri etape: početna poslijediplomska nastava, nastava iz interne medicine te specijalna nastava iz reumatologije; prve se dvije etape mogu i kombinirati, ali bi zajedno morale trajati bar tri godine, a specijalna nastava iz reumatologije još najmanje dvije godine. Ona se mora odvijati u specijaliziranim odjelima gdje je veći broj reumatskih bolesnika; reumatolog mora biti obučen u tehnici fizikalne medicine i rehabilitacije, u konzervativnim ortopedskim zahvatima namijenjenim reumatskom bolesniku, mora upoznati prednosti, ali i ograničenja kirurških zahvata, sudjelovati u istraživačkim programima i upoznati statističke metode. Kandidati u manjim sredinama morali bi, prema tome, biti upućeni na dio školovanja u inozemstvo.

Taj je izvještaj doc. Dürriгла ukratko prikazao u časopisu "Reumatizam" (97), prema članku što su ga voditelji spomenute komisije E. Rudd i S. J. Bosch objavili u "Arthritis and Rheumatism" 1966. godine. Njihov izvještaj, kao i izvadak, završavaju time da je "Međunarodna reumatološka liga preuzela na sebe da u suradnji sa Svjetskom zdravstvenom organizacijom nastoji u svakoj zemlji prema specifičnim mogućnostima provesti u djelo ove preporuke". No poznato nam je kako "preporuke" nikad nemaju težinu "provedbene naredbe" pa su tako i rezultati, tih doista hvale vrijednih napora, ostali veoma skromni.

U nastojanju za afirmacijom reumatologije kao struke i priznavanjem "reumatologa" kao kvalificiranog stručnjaka koji se bavi reumatskim bolestima, doc. Dürriгла je još od kraja 1960-ih godina nastojao utemeljiti poslijediplomski studij iz reumatologije kao samostojan, a ne samo kao sastavni dio drugih smjerova poslijediplomskog studija. Polazeći od činjenice da se reumatske bolesti u dodiplomskoj nastavi tumače u okviru (kurikulumu) interne medicine, obratio se doc. Dürrigl toj katedri i njenom predstojniku s prijedlogom da se zajednički, suradnjom dviju katedara, pokrene rečeni studij. Naišao je na pozitivnu reakciju, ali mu je objašnjeno kako Katedra interne medicine upravo i sama priprema poslijediplomske studije svojih užih područja pa kao

prva mora krenuti kardiologija, a reumatologija “neka malko pričekati”. Ne želeći ugroziti dobre odnose s Katedrom interne medicine i s brojnim kolegama internistima, s kojima se u kliničkom radu već dugo surađivalo, odlučio se doc. Dürriegl ne za agresivnu, nego za “ekspektivnu taktiku, ali sa stalnim pograničnim čarakanjem”. Godine 1978. Katedra za internu medicinu i Katedra za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju zajednički su i skladno pokrenule poslijediplomski studij iz reumatologije i otada ga zajednički vodile.

Prvi voditelji su bili profesori Zdenko Radošević i Theodor Dürriegl, potom profesori Dürriegl i Zvonimir Horvat, Zlatko Domljan i Nada Čikeš, te najzad profesori Nada Čikeš i Božidar Ćurković. Polaznici su bili specijalizanti i specijalisti fizijatri i internisti, a nastavni je plan sačinjen tako da je načelno zajednički, ali internistima daje više informacija o fizikalnom liječenju i rehabilitaciji, a fizijatrima temeljna znanja iz interne medicine. Nastavni plan i program se stalno dotjerivao i dopunjavao. Ovako se taj studij održavao sve do 1994. godine, kad se u ovom obliku ugasio jer je reumatologija zakonski postala “uža specijalnost” interne medicine i/ili fizijatrije.

Dužnosnici Društva 1947.-2008. godine

Prva, osnivačka skupština Sekcije za reumatologiju, balneoklimatologiju i fizikalnu medicinu Zbora liječnika Hrvatske održana je 30. lipnja 1947., a posljednja godišnja izborna skupština Hrvatskoga reumatološkog društva HLZ-a, 27. svibnja 2008. Tijekom 61 godinu djelovanja ispisana su imena mnogih dužnosnika Sekcije i Društva, koji su predanim radom pridonijeli njihovu uspješnom djelovanju. Uz njih, glavni i odgovorni urednici časopisa “Reumatizam”, kao i članovi njegova uredničkoga odbora i savjeta dali su svoj vrijedan doprinos na izdavačkom polju. Izvori podataka o Sekciji i Društvu čuvaju se u pismohrani Društva, u kojoj nalazimo i sva godišta “Reumatizma” od 1954. do 2008. godine.

Sekcija za reumatologiju, balneoklimatologiju i fizikalnu medicinu Zbora liječnika Hrvatske

Dužnosnici 1947.-1949.

- osnivačka skupština 30. lipnja 1947.

Predsjednik: Jozo Budak. Tajnik: Leo Trauner.

Članovi osnivači: Jozo Budak, Josip Breitenfeld, Drago Čop, Herman Jurak, Danko Riessner, Dinko Sučić, Lujo Thaller, Leo Trauner, Anka Zdunić.

Dužnosnici 1949.-1956.

- godišnja izborna skupština 14. veljače 1949.

Predsjednik: Drago Čop. Dopredsjednik: Jozo Budak. Tajnik i blagajnik: Zvonimir Kušević

Konstituirajući sastanak Udruženja

reumatologa Jugoslavije 20. listopada 1954.

Predsjednik: Drago Čop. Dopredsjednik: Marko Ciglar. Tajnik: Herman Jurak. Članovi: Branislav Stanojević, Branimir Haramustek, Dinko Sučić, Igor Tavčar.

U borbi za priznavanje reumatologije kao zasebne medicinske specijalnosti posebno se istaknuo prof. Zlatko Domljan. Povjerenstvo za specijalizacije Ministarstva zdravstva, u kojemu je, zajedno s profesorima Željkom Jakšićem i Željkom Reinerom bio članom, izradilo je 1993. prijedlog grupiranja specijalizacija oko zajedničkih “de-bala”: internističkog, kirurškog, javnozdravstvenog itd., te predložilo kao nove specijalizacije reumatologiju i kliničku imunologiju. Za fizikalnu medicinu izradilo je novi kurikulum u trajanju od četiri godine. Ministar nije prihvatio taj prijedlog, raspustio je povjerenstvo i imenovao novo, pa su neke specijalizacije ukinute, ali uvedene i nove “uže” i tako je i reumatologija dobila status “uže specijalizacije” interne medicine. Osobnom intervencijom prof. Domljan je uspio postići da se fizijatre ne isključi iz te uže struke pa je bio zadužen izraditi program za užu specijalizaciju iz reumatologije, koji je kasnije postao dijelom Pravilnika o specijalizacijama 1994. godine (98). U tim nastojanjima imao je i podršku Katedre za internu medicinu. Za to svoje zalaganje prof. Domljan je dobio i posebnu zadovoljštinu: prvi je u Hrvatskoj kojemu je službeno priznata uža specijalizacija iz reumatologije (99).

Dužnosnici 1956.-1959.

- godišnja izborna skupština 7. ožujka 1956.

Upravni odbor - Predsjednik: Drago Čop. Dopredsjednici: Branimir Haramustek, Aleksandar Klimek, Josip Šnajder. Tajnik: Jovan Kalentić. Blagajnik: Theodor Dürriegl. Članovi: Herman Jurak, Silvije Kubović, Albin Kuhar, Boris Ljahnicky. Revizioni odbor - Članovi: Zlatko Horvat, Anka Zdunić.

Dužnosnici 1959.-1960.

- godišnja izborna skupština 23. veljače 1959.

Upravni odbor - Predsjednik: Drago Čop. Tajnik: Theodor Dürriegl. Blagajnik: Jovan Kalentić. Članovi: Josip Šnajder, Jozo Budak, Branimir Haramustek, Herman Jurak, Marcel Majsec, Ksenija Ostojić, Albin Kuhar. Nadzorni odbor - Članovi: Zlatko Horvat, Anka Zdunić

Glavna skupština Udruženja

reumatologa Jugoslavije 14. svibnja 1959.

Predsjednik: Drago Čop. Tajnik: Theodor Dürriegl.

Članovi: Branislav Stanojević, Dinko Sučić, Marko Ciglar, Anka Zdunić, Marcel Majsec, Draginja Popović.

Dužnosnici 1960.-1961.

- godišnja izborna skupština 12. ožujka 1960.

Upravni odbor - Predsjednik: Drago Čop. Dopredsjednici: Jozo Budak, Branimir Haramustek, Josip Šnajder. Tajnik: Theodor Dürriegl. Blagajnik: Ksenija Ostojić. Članovi: Rajko Fiket, Albin Kuhar, Ferdo Licul, Marcel Majsec. Nadzorni odbor - Članovi: Zlatko Horvat, Anka Zdunić. Upravni odbor časopisa Reumatizam - Glavni urednik: Drago Čop. Tajnik: Theodor Dürriegl. Članovi: Branimir Haramustek, Albin Kuhar, Josip Šnajder.

Dužnosnici 1961.-1962.

- godišnja izborna skupština 1. ožujka 1961.

Upravni odbor - Predsjednik: Herman Jurak. Potpredsjednici: Oskar Plevko, Branimir Haramustek, Jozo Budak. Tajnik: Theodor Dürriegl. Blagajnica: Ksenija Ostojić. Članovi (odbornici): Čedomil Plavšić, Ivan Maljevac, Marcel Majsec, Đuro Pintač. Nadzorni odbor - Članovi: Anka Zdunić, Valerija Pavletić-Matasović.

Dužnosnici 1962.-1963.

- godišnja izborna skupština 7. ožujka 1962.

Upravni odbor - Predsjednik: Oskar Plevko. Potpredsjednici: Herman Jurak, Jozo Budak, Vladimir Polić. Tajnik I: Theodor Dürriegl. Tajnik II: Zlatko Domljan. Blagajnica: Ksenija Ostojić. Članovi: Čedomil Plavšić, Marcel Majsec, Đuro Pintač. Nadzorni odbor - Članovi: Anka Zdunić, Valerija Pavletić-Matasović.

Dužnosnici 1963.-1965.

- godišnja izborna skupština 6. ožujka 1963.

Upravni odbor - Predsjednik: Oskar Plevko. Potpredsjednici: Jozo Budak, Herman Jurak, Theodor Dürriegl. Tajnik: Zlatko Domljan. Blagajnica: Ksenija Ostojić. Članovi: Čedomil Plavšić, Ljerka Mezulić, Vladimir Cvitanović. Nadzorni odbor - Članovi: Anka Zdunić, Vladimir Polić.

Dužnosnici 1965.-1967.

- godišnja izborna skupština 3. veljače 1965.

Upravni odbor - Predsjednik: Theodor Dürriegl. Potpredsjednici: Oskar Plevko, Herman Jurak. Tajnik: Marijan Vitauš. Blagajnica: Ksenija Ostojić. Članovi: Marcel Majsec, Đuro Pintač, Franjo Gračanin, Vladimir Pajas. Nadzorni odbor - Članovi: Zlatko Horvat, Anka Zdunić. Odbor za časopis Reumatizam - Glavni urednik: Theodor Dürriegl. Članovi: Zvezdana Henneberg, Livija Silobričić, Ksenija Ostojić.

Reumatološka sekcija

Zbora liječnika Hrvatske

Dužnosnici 1967.-1970.

- osnivačka skupština 1. veljače 1967.

Upravni odbor - Predsjednik: Theodor Dürriegl. Potpredsjednik: Herman Jurak. Tajnik: Marijan Vitauš. Blagajnik: Želimir Bartolović. Članovi: Branko Požar, Slavko Čunović, Ana Marija Mikloušić. Nadzorni odbor - Članovi: Zlatko Horvat, Irena Pučar. Odbor za časopis Reumatizam - Glavni urednik: Theodor Dürriegl. Članovi: Marijan Vitauš, Livija Silobričić, Želimir Bartolović, Zvezdana Henneberg.

Dužnosnici 1970.-1974.

- godišnja izborna skupština 4. ožujka 1970.

Upravni odbor - Predsjednik: Theodor Dürriegl. Potpredsjednik: Herman Jurak. Tajnik: Marijan Vitauš. Blagajnik: Želimir Bartolović. Članovi: Ferdo Licul, Vlasta Rožanić, Vjera Zubac. Nadzorni odbor - Članovi: Zlatko Horvat, Irena Pučar. Komisija za stručni i naučni rad - Predsjednik: Stjepan Androić. Članovi: Slav-

ko Čunović, Zlatko Domljan, Ivo Jajić, Branko Požar. Odbor za časopis Reumatizam - Glavni urednik: Theodor Dürriegl. Članovi: Marijan Vitauš, Zvezdana Henneberg, Livija Silobričić, Želimir Bartolović.

Dužnosnici 1974.-1977.

- godišnja izborna skupština 5. lipnja 1974.

Upravni odbor - Predsjednik: Theodor Dürriegl. Potpredsjednik: Herman Jurak. Tajnik: Marijan Vitauš. Blagajnik: Želimir Bartolović. Članovi: Slavko Čunović, Antun Franović, Ivo Jajić, Đuro Pintač, Branko Požar. Delegat u Savjetu Liječničkog vjesnika - Zlatko Domljan.

Dužnosnici 1977.-1981.

- godišnja izborna skupština 11. svibnja 1977.

Upravni odbor - Predsjednik: Ivo Jajić. Potpredsjednik: Theodor Dürriegl. Tajnik: Mirjana Miko. Blagajnik: Ladislav Krapac. Članovi: Alma Car, Slavko Čunović, Zlatko Domljan, Antun Franović, Fatima Krajina, Branko Perin, Branko Požar, Želimir Ostrogović, Blagoje Taseski. Nadzorni odbor - Članovi: Irena Pučar, Eugen Pap. Delegat u Savjetu Liječničkog vjesnika - Marijan Vitauš. Odbor za časopis Reumatizam - Glavni urednik: Theodor Dürriegl. Članovi: Želimir Bartolović, Zvezdana Henneberg, Livija Silobričić, Marijan Vitauš. Odbor za praćenje rada Registra za reumatske bolesti SR Hrvatske (1979.) - Predsjednik: Ivo Jajić. Tajnik: Ladislav Krapac. Članovi: Zlatko Domljan, Irena Pučar, Ana Bobinac-Georgievski, Nada Zenić, Slavko Čunović, Katica Šram-Makarević, Želimir Maštrović, Ivica Žerjav, Vesna Podkrajšek-Kolić, Branko Požar, Branko Perin, Đuro Pintač, Mijo Šimunić, Marija Strnad, Nataša Delimar, Mate Vulić, Magda Bebek-Nadalin, predstavnici Ortopedske, Fizijatrijske, Internističke i Sekcije za školsku medicinu Hrvatskoga liječničkog zbora.

Dužnosnici 1981.-1985.

- godišnja izborna skupština 14. siječnja 1981.

Izvršni odbor - Predsjednik: Ivo Jajić. Potpredsjednik: Theodor Dürriegl. Tajnica: Alma Car. Blagajnik: Ladislav Krapac. Članovi: Magda Bebek-Nadalin, Zvonimir Horvat, Želimir Maštrović, Želimir Ostrogović, Branko Požar, Irena Pučar, Katica Šram-Makarević. Nadzorni odbor - Članovi: Zvezdana Henneberg, Eugen Pap. Delegat u Savjetu Liječničkog vjesnika - Marijan Vitauš. Odbor za časopis Reumatizam - Glavni urednik: Theodor Dürriegl. Tajnica: Mirjana Miko.

Dužnosnici 1985.-1988.

- godišnja izborna skupština 6. veljače 1985.

Izvršni odbor - Predsjednik: Zlatko Domljan. Potpredsjednica: Nada Zenić. Tajnik: Goran Ivanišević. Blagajnica: Ksenija Berdnik-Gortan. Članovi: Magda Bebek-Nadalin, Nada Čikeš, Ante Luetić, Mirjana Miko, Želimir Ostrogović, Ljubo Suton, Milan Vujčić. Nadzorni odbor - Članovi: Stjepan Androić, Mateja Ivetta. Delegat u Savjetu Liječničkog vjesnika - Ladislav Krapac.

Dužnosnici 1988.-1992.

- *godišnja izborna skupština 14. prosinca 1988.*

Izvršni odbor - Predsjednik: Zlatko Domljan. Potpredsjednica: Nada Zenić. Tajnik: Goran Ivanišević. Blagajnica: Ksenija Berdnik-Gortan. Članovi: Babić Mladen, Nada Čikeš, Theodor Dürriegl, Smiljan Grgurev, Ivo Jajić, Miloš Kapor, Ladislav Krapac, Ante Luetić, Želimir Maštrović, Želimir Ostrogović, Milan Vujčić. Nadzorni odbor - Članovi: Stjepan Androić, Mateja Ivetta. Delegat u Savjetu Liječničkog vjesnika - Ladislav Krapac

Hrvatsko reumatološko društvo

Hrvatskoga liječničkoga zbora

Dužnosnici 1992.-1996.

- *osnivačka izborna skupština 10. lipnja 1992.*

Upravni odbor - Predsjednik: Zlatko Domljan. Dopredsjednica: Nada Čikeš. Tajnik: Goran Ivanišević. Blagajnica: Nada Škreb-Rakijašić. Članovi: Ivan Bačić, Magda Bebek-Nadalin, Theodor Dürriegl, Ivo Jajić, Andrija Jelčić, Ladislav Krapac, Ivan Malčić, Smiljan Grgurev, Katica Šram-Makarević. Etički komitet - Članovi: Đurđica Babić-Naglić, Ante Luetić, Maja Dubravica, Branko Požar, Blanka Matanović.

Hrvatsko reumatološko društvo primljeno 4. srpnja 1993. u Europsku ligu protiv reumatizma (EULAR).

Dužnosnici 1996.-2000.

- *godišnja izborna skupština 18. lipnja 1996.*

Upravni odbor - Predsjednici: Ivo Jajić (1996.-1998.), Božidar Ćurković (1998.-2000.). Dopredsjednica: Nada Čikeš. Tajnik: Goran Ivanišević. Blagajnici: Zrinka Jajić (1996.-1998.); Porin Perić (1998.-2000.). Članovi: Magda Bebek-Nadalin, Božidar Ćurković, Zlatko Domljan, Theodor Dürriegl, Ivan Malčić, Blanka Matanović, Katica Šram, Blagoje Taseski, Tonko Vlak. Nadzorni odbor - Članovi: Ksenija Berdnik-Gortan, Antun Franović, Ladislav Krapac, Želimir Maštrović, Želimir

Ostrogović. Etički odbor - Članovi: Đurđica Babić-Naglić, Darinka Dekanić-Ožegović, Maja Dubravica, Ante Luetić, Branko Vukšić.

Dužnosnici 2000.-2004.

- *godišnja izborna skupština 22. svibnja 2000.*

Upravni odbor - Predsjednik: Božidar Ćurković. Dopredsjednica: Nada Čikeš. Tajnik: Goran Ivanišević. Blagajnik: Porin Perić. Članovi: Marino Hanih, Zrinka Jajić, Tatjana Kehler, Blanka Matanović, Jadranka Morović-Vergles, Branko Požar, Tonko Vlak. Senat - Članovi: Slavko Čunović, Zlatko Domljan, Theodor Dürriegl, Zvonimir Horvat, Ivo Jajić, Nada Zenić. Etički odbor - Članovi: Ksenija Berdnik-Gortan, Ladislav Krapac, Ante Luetić. Nadzorni odbor - Članovi: Đurđica Babić-Naglić, Zoja Gnjiđić, Simeon Grazio.

Dužnosnici 2004.-2008.

- *godišnja izborna skupština 31. svibnja 2004.*

Upravni odbor - Predsjednici: Božidar Ćurković (2004.-2006.), Đurđica Babić-Naglić (2006.-2008.). Dopredsjednica: Nada Čikeš. Tajnik: Goran Ivanišević. Blagajnik: Porin Perić. Članovi: Branimir Anić, Zoja Gnjiđić, Simeon Grazio, Marino Hanih, Tatjana Kehler, Sonja Milanović, Jadranka Morović-Vergles. Senat - Članovi: Slavko Čunović, Zlatko Domljan, Theodor Dürriegl, Zvonimir Horvat, Ivo Jajić. Etički odbor - Članovi: Ante Luetić, Blanka Matanović, Katica Šram. Nadzorni odbor - Članovi: Marica Brenčić-Dlesk, Maja Dubravica, Nadija Franulović-Golja.

Dužnosnici 2008.-2012.

- *godišnja izborna skupština 27. svibnja 2008.*

Upravni odbor - Predsjednica: Đurđica Babić-Naglić. Dopredsjednica: Nada Čikeš. Tajnik: Goran Ivanišević. Blagajnik; Porin Perić. Članovi: Branimir Anić, Božidar Ćurković Zoja Gnjiđić, Simeon Grazio, Marino Hanih, Tatjana Kehler, Jadranka Morović-Vergles.

Začasni članovi

1961. - Drago Čop. 1993. - Hans Georg Fassbender (Mainz), Béla Gömör (Budimpešta), Theodor Dürriegl. 1996. -

Leon Rivelis (Buenos Aires). 2000. - Hartwig Mathies (Bad). 2008. - Božidar Ćurković, Zlatko Domljan, Ivo Jajić.

Literatura

1. Dürriegl T. Tragom razvoja reumatologije u Hrvatskoj. U: Dürriegl T, Ivanišević G. *Reumatologija u Hrvatskoj*. Zagreb: Hrvatski liječnički zbor. Hrvatsko reumatološko društvo. 2005:11-104.

2. Forenbaher A. Povijest Zbora liječnika. U: Grmek T, Dujmušić S, ur. *Iz hrvatske medicinske prošlosti*. Zagreb: Zbor liječnika Hrvatske. 1954:5-34.

3. Čop D. O razvitku reumatologije u Hrvatskoj. *Reumatizam* 1954;(izvanredni broj);1:1-2.

4. Dürriegl T. Prim. dr. Herman Jurak (nekrolog). *Reumatizam* 1994;41:17-18.

5. Sastanak Sekcije za reumatologiju, balneo-klimatologiju i fizikalnu terapiju. *Liječ vjesn* 1947;69:398.

6. Iz Reumatološke sekcije ZLH (osvrst). *Reumatizam* 1967;14:39-40.

7. Glavna godišnja skupština Sekcije i osnivanje dviju novih sekcija u okviru Zbora liječnika Hrvatske (osvrst). *Reumatizam* 1967;14:120.

8. Henneberg Z. Godišnji stručni sastanak Sekcije za reumatologiju, fizikalnu medicinu i balneoklimatologiju ZLH. *Reumatizam* 1963;10:113-115.

9. Osvrt na II. redovni godišnji stručni sastanak Sekcije za reumatologiju, fizikalnu medicinu i balneoklimatologiju Zbora liječnika Hrvatske. *Reumatizam* 1964;11:217-218.

10. III. redovni godišnji stručni sastanak Sekcije za reumatologiju, fizikalnu medicinu i balneoklimato-

logiju Zbora liječnika Hrvatske. *Reumatizam* 1965;12:208-209.

11. IV. redovni godišnji stručni sastanak Sekcije za reumatologiju, fizikalnu medicinu i balneoklimatologiju Zbora liječnika Hrvatske. *Reumatizam* 1966;13:145-146.

12. Zbornik o bolestima šake. *Reumatizam* 1969;16(supl.):1-153.

13. Pučar I. Prvi stručni sastanak reumatologa Hrvatske i Slovenije. *Reumatizam* 1968;15:20-22.

14. Zbornik o bolestima stopala. *Reumatizam* 1971;18(supl.):1-242.

15. Henneberg Z. Drugi stručni sastanak reumatologa Hrvatske i Slovenije. *Reumatizam* 1970;17:21-24.

16. Domljan Z. III. stručni sastanak reumatologa Slovenije i Hrvatske. *Reumatizam* 1971;18:230-232.

17. Zbornik o ankilozantnom spondilitsu. *Reumatizam* 1974;21 (supl.):1-236.

18. Henneberg Z. Četvrti stručni sastanak reumatologa Slovenije i Hrvatske. *Reumatizam* 1974;21:108-110.

19. Ivanišević G. V. sastanak reumatologa Hrvatske i Slovenije. *Reumatizam* 1988;35:143-144.

20. Babić-Naglić Đ. VI. sastanak reumatologa Slovenije i Hrvatske. *Reumatizam* 1989;36:74-75.

21. 1977. Svjetska godina reumatizma. *Reumatizam* 1977;24:1.

22. Krapac Z. Jugoslavenski reumatološki dani u spomen Drage Čopa. *Reumatizam* 1977;24:210-211.

23. *Medica Jadertina* 1977;9(3-4):225-362.

24. Miko M. Drugi reumatološki dani Zbora liječnika Hrvatske. *Reumatizam* 1979;26:153-154.

25. *Medica Jadertina* 1979;11:1-200.

26. Miko M. Treći jugoslavenski reumatološki dani. *Reumatizam* 1982;29:127-129.

27. *Medica Jadertina* 1982;14:117-357.

28. Ivanišević G. IV. jugoslavenski reumatološki dani. *Reumatizam* 1986;33:163-164.

29. *Medica Jadertina* 1986;16:11-249.

30. Domljan Z. V. jugoslavenski reumatološki dani. *Reumatizam* 1990;37:80-81.

31. *Medica Jadertina* 1990;20(supl.):5-305.

32. Ivanišević G. I. kongres Hrvatskog reumatološkog društva. Opatija, 21.-23. travnja 1994. *Reumatizam* 1994;41(1):19-20.

33. *Reumatizam* 1994;41(supl.):1-155.

34. Grazio S. II hrvatski reumatološki kongres s međunarodnim sudjelovanjem. Opatija, 13.-15. listopada 1997. *Reumatizam* 1997;44(2):33-34.

35. *Reumatizam* 1997;45(supl.):1-116.

36. *Reumatizam* 1999;46(2):3-54.

37. Ivanišević G. Prvi godišnji skup Hrvatskoga reumatološkog društva. Zadar, 15.-17. listopada 1999. *Reumatizam* 2000;47(1):31.

38. *Reumatizam* 2000;47(2):3-66.

39. Ivanišević G. II. godišnji kongres Hrvatskoga reumatološkog društva. Plitvička jezera, 20.-22. listopada 2000. *Reumatizam* 2001;48(1):38-39.

40. *Reumatizam* 2001;48(2):3-65.

41. Ivanišević G. 3. godišnji kongres Hrvatskoga reumatološkog društva. Cavtat, 9.-11. studenoga 2001. *Reumatizam* 2002;49(1):33-34.

42. *Reumatizam* 2002;49(2):3-70.

43. Ivanišević G. IV. godišnji kongres Hrvatskoga reumatološkog društva. Brijuni, 18.-20. listopada 2002. *Reumatizam* 2003;50(1):29.

44. *Reumatizam* 2003;50(2):3-81.

45. Ivanišević G. V. godišnji kongres Hrvatskoga reumatološkog društva. Šibenik-Solaris, 17.-19. listopada 2003. *Reumatizam* 2004;51(1):26-27.

46. *Reumatizam* 2004;51(2):3-82.

47. Ivanišević G. VI. godišnji kongres Hrvatskoga reumatološkog društva. Hvar-hotel Amfora, 15.-17. listopada 2004. *Reumatizam* 2005;52(1):34-35.

48. *Reumatizam* 2005;52(2):3-97.

49. Ivanišević G. VII. godišnji kongres Hrvatskoga reumatološkog društva. *Reumatizam* 2006;53(1):43-44.

50. *Reumatizam* 2006;53(2):3-130.

51. Ivanišević G. 8. godišnji kongres Hrvatskoga reumatološkog društva. *Reumatizam* 2007;54(1):35-36.

52. *Reumatizam* 2007;54(2):3-117.

53. Ivanišević G. Deveti godišnji kongres Hrvatskoga reumatološkog društva HLZ-a. *Reumatizam* 2008;55(1):44-45.

54. *Reumatizam* 2008;55(2):3-? (u tisku)

55. Iz Reumatološke sekcije Zbora liječnika Hrvatske (osvrt). *Reumatizam* 1970;17:78-79.

56. Dürriegl T. Reumatološki opus Drage Čopa. (Memorijalno predavanje na proslavi 30. godišnjice Reumatološke sekcije 8.II.1978.). *Reumatizam* 1978;25:37-43.

57. I. naučni sastanak za reumatologiju, balneologiju i fizikalnu medicinu. Zagreb 15-17.XII.1949. Program i sadržaji predavanja. Posebni svezak. 1949:3-46.

58. Šnajder J. II. naučni sastanak (kongres) za reumatologiju, fizikalnu medicinu i balneoklimatologiju u Zagrebu. *Reumatizam* 1954;1:11-13.

59. Rezolucija II. naučnog sastanka (kongresa) za reumatologiju, fizikalnu medicinu i balneoklimatologiju, održanog u Zagrebu, Stubičkim toplicama i Sisku 25.-28.XI.1953. *Reumatizam* 1954;1:60-61.

60. Osnivanje Udruženja reumatologa Jugoslavije. *Reumatizam* 1954;1:87-88.

61. Sadržaji predavanja održanih na Prvom kongresu internista Jugoslavije i Trećem kongresu reumatologa Jugoslavije u Rijeci-Opatiji 12. do 16.V.1959. *Reumatizam* 1959;6(supl.):5-152.

62. Ivanišević G. IX kongres reumatologa Jugoslavije s međunarodnim sudjelovanjem, Zagreb 19-22.09.1984. *Reumatizam* 1984;31:117-119.
63. Dürriegl T. Liječenje i rehabilitacija bolesti lokomotornog sustava (osvrt). *Reumatizam* 1989;36:74.
64. Dürriegl T, Prpić I, ur. *Bolesti i ozljede šake*. Prvi simpozij Zagreb 1969. Zagreb: Medicinska naklada. 1969:1-235.
65. *Zbornik radova XX stručno-znanstvenog sastanka internista Slavonije*. Osijek. 1989:5-381.
66. Šram-Makarević K. *Pismo priopćenje*. 2004.
67. Matanović B, Domljan Z. Jugoslavensko-njemački reumatološki simpozij. *Reumatizam* 1978;25:204-205.
68. Henneberg Z. Simpozij Udruženja reumatologa Jugoslavije i Njemačkog reumatološkog društva. *Reumatizam* 1981;28:200-201.
69. Degmečić M. Grčko-jugoslavenski reumatološki dani. *Reumatizam* 1978;25:203-204.
70. Ivanišević G. Drugi jugoslavensko-grčki reumatološki dani. *Reumatizam* 1985;32:136-138.
71. Domljan Z. Prvi jugoslavensko-poljski reumatološki dani. *Reumatizam* 1987;34:87-88.
72. Ivanišević G. II. simpozij reumatologa Poljske i Jugoslavije. *Reumatizam* 1990;37:82-84.
73. Miko M, Domljan Z. Drugi talijansko-jugoslavenski reumatološki dani. *Reumatizam* 1989;36:77-78.
74. Domljan Z. Prvi jugoslavensko-austrijski reumatološki sastanak. *Reumatizam* 1988;35:119-120.
75. Krapac Z. Balkanska konferencija o epidemiologiji reumatskih bolesti. *Reumatizam* 1986;33:35-37.
76. Jajić I. Prva europska konferencija o epidemiologiji reumatskih bolesti. *Reumatizam* 1990;37:84.
77. Jajić I. 18. europski osteoartrološki simpozij. *Reumatizam* 1990;37:84.
78. Grazio S. Hipertrofična osteoartropatija: dogovor o definiciji, klasifikaciji, procjeni i dijagnostičkim kriterijima (osvrt). *Reumatizam* 1993;40:29-30.
79. Treći sveslavenski lekarski kongres u Splitu od 5. do 8. oktobra 1930. *Zbornik "Naučni rad kongresa"*. Beograd: Štamparija Ž. Madžarević (predje Tucović). 1931.-1932. Knjiga III., listopad.
80. Dürriegl T. Prof.dr. Oskar Plevko (nekrolog). *Reumatizam* 1965;12:124.
81. Ivanišević G. Ivo Jajić - Biography. *Reumatizam* 1992;39 (supl.):XV-XXXI.
82. Dürriegl T, Silobrčić L. *Reumatologija* (skripta). Zagreb: Viša škola za medicinske sestre i zdravstvene tehničare. 1970:1-57.
83. Dürriegl T, Vitulić L. *Reumatologija*. Zagreb: Jumena. 1982:1-126.
84. Dürriegl T. *Reumatologija*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet. 1997:1-93.
85. Mimica M. i sur. *Interna medicina u praksi*. Zagreb: Školska knjiga. Četiri izdanja 1984.-1989.
86. Vrhovac B. i sur. *Interna medicina*. Zagreb: Naprijed. Tri izdanja 1991., 1997., 2003.
87. Dürriegl T. *Reumatizam*. Skripta za postdiplomski studij Javnoga zdravstva. Zagreb: Škola narodnog zdravlja Medicinskog fakulteta. 1962.
88. Dürriegl T. *Reumatologija: Bolovi u križima, Kronični reumatski poliartritis*. Zagreb: Škola narodnog zdravlja "A. Štampar" Medicinskog fakulteta. prosinac 1968.
89. Dürriegl T, Mezulić Lj, Androić S, Vitauš M. *Odabrana poglavlja iz reumatologije*. Zagreb: Škola narodnog zdravlja "A. Štampar" Medicinskog fakulteta. I. izdanje 1966:1-85;II. izdanje 1972:1-121;III. izdanje 1975:1-131.
90. Jurak H, ur. *Ankilozantni spondilitis*. Izdanja Zavoda za reumatske bolesti u Zagrebu. sv. I. Zagreb. 1964:1-64, 12 sl.
91. Jurak H, ur. *Reumatoidni artritis*. Izdanja Zavoda za reumatske bolesti u Zagrebu. sv. II. Zagreb. 1967:1-97, 53 sl.
92. Dürriegl T. *Reumatologija*. U: Jakšić Ž, ur. *Ogledi o razvoju opće/obiteljske medicine*. Zagreb: Hrvatska udružba obiteljske medicine. 2001:90-92.
93. Forestier J. L'aurothérapie dans les rhumatismes chroniques. *Bull Mém Soc Méd Hôp Paris* 1929; 53:323.
94. Hench PS, Kendall PD, Slocumb CH, Polley HF. The effect of a hormone of the adrenal cortex (17-hydroxy-11-dehydro-corticosterone: compound E) and of pituitary adrenocortico-tropic hormone on rheumatoid arthritis. *Proc Staff Meet Mayo Clin* 1949;24:183.
95. Forestier J. *Méd et Hyg* 1959;br. 432. (izvod u *Reumatizam* 1959;6:230.)
96. Domljan Z. Prvi kongres Hrvatskog reumatološkog društva. Zbornik sažetaka. *Reumatizam* 1994;41 (supl):V-VII.
97. O školovanju i izobrazbi reumatologa. *Reumatizam* 1968;15:22-24.
98. Pravilnik o specijalističkom usavršavanju zdravstvenih djelatnika. *Narodne novine* 1994; god. L (CLVI), br. 30 od 25. travnja 1994:1164,1200.
99. Domljan Z. *Pismo priopćenje*. 2004.